

Van: Heleen Mees
Datum: 26 februari 2019
Betreft: Position paper voor het rondetafelgesprek over vrouwen in het openbaar bestuur op donderdag 7 maart 2019 (van 15.00 uur tot 18.00 uur)
Aan: De Tweede Kamer der Staten-Generaal –
De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken

De geringe vertegenwoordiging van vrouwen in het openbaar bestuur is onderdeel van een groter probleem, namelijk de ondervertegenwoordiging van vrouwen in leidinggevende posities in het algemeen. In januari 2006 publiceerde *NRC Handelsblad* mijn pamflet 'Vrouwen moeten eindelijk eens echt aan het werk gaan.' Daarin wees ik de hardnekkige voorkeur van Nederlandse vrouwen voor een deeltijdbaan aan als oorzaak van het geringe aantal vrouwen in de top van het Nederlandse bedrijfsleven en het geringe aantal vrouwelijke hoogleraren. Destijds waren vrouwen relatief goed vertegenwoordigd in het openbaar bestuur, althans in de Tweede Kamer, omdat linkse partijen veel vrouwen op de lijst hadden staan en relatief veel zetels hadden. Dat vertaalde zich ook in een hoge score voor Nederland op de Global Gender Gap Index.

In een lezing in de reeks 'Het verleden van Nederland' ging ik in op de sociaalhistorische en economische redenen waarom Nederlandse vrouwen in deeltijdwerk. De economische groei in het negentiende-eeuwse Nederland deed zich voornamelijk voor in de handel, de transportsector en de financiële dienstverlening – allemaal sectoren met een hoge toegevoegde waarde. De relatieve rijkdom van Nederland verklaart ook het succes van het kostwinnersmodel in ons land. Het burgerlijk ideaal was in Nederland eenvoudigweg beter financieerbaar dan in de rest van Europa. Bovendien was ons land verticaal opgedeeld (in zuilen) in plaats van horizontaal, waardoor het zich sneller van de burgerklasse naar de arbeidersklasse verbreidde dan in andere landen.

Toen het burgerlijk ideaal met de tweede feministische golf haar glans verloor, veranderde er in Nederland opvallend weinig. De belangrijkste reden is de ontdekking van de gasbel bij Slochteren ontdekt waardoor ons land in één klap in een OPEC-staatje veranderde. De gasbaten werden in de jaren zeventig aangewend om een royaal stelsel van sociale zekerheid te introduceren. Dit zorgde er samen met de hogere lonen voor mannen – net als een halve eeuw eerder – dat Nederlandse vrouwen niet hoefden te werken. Economen duiden dit fenomeen aan als *induced laziness* (opgewekte luiheid). Net als in veel olierijke Arabische landen leidt de grondstoffenrijkdom ertoe dat de factor *human capital* onderbenut blijft.

Maar Noorwegen beschikt ook over olie en gas en toch zie je in Noorwegen wel veel vrouwen voltijds werken. Het verschil tussen Nederland en Noorwegen is voornamelijk politiek van aard. De vorige eeuw hebben vooral katholieke en christelijke premiers het Haagse Torentje bezet. Waar Noorwegen investeerde in goede kinderopvang bleef de regering hier het burgerlijk ideaal van de man als kostwinner en de vrouw thuis koesteren en de samenleving daarop ingericht. De sociaaldemocratische premiers hielden ook vast aan het kostwinnersmodel, deels uit ideologische overwegingen (Wim Kok zei begin jaren negentig nog dat hij het „beledigend” vond voor „vrouwen boven de veertig” om te „moeten” werken), en anderdeels omdat het zo’n goede bodem vormt voor het sociale stelsel. Zonder het kostwinnersmodel zou het minimumloon dertig procent lager zijn. De hoge belasting- en premiedruk in combinatie met de hoge minimumlonen zorgen ervoor dat het in Nederland al gauw voordeliger is om thuis te blijven of in deeltijd te werken.

Mannen in Nederland werken gemiddeld 36 uur per week en vrouwen 26 uur per week. Het verschil in gewerkte uren tussen mannen en vrouwen is bijna nergens zo hoog als hier. Zoals een hoge ambtenaar van het Centraal Bureau voor de Statistiek me toevertrouwde: zolang we hier het vastgeroeste idee hebben dat het slecht is voor de kinderen als ouders (lees: moeders) fulltime werken, wordt het nooit wat met de kansen van vrouwen op de arbeidsmarkt.

Percentage vrouwen dat in deeltijd werkt (bron: OECD)

